

La transició i la democràcia: *Fés-te repicar* de Núria Albó

La transició a Terrassa, com vàrem escriure a *Combat per la llibertat*, es desenvolupa entre la il·lusió i el desencís. Il·lusió per poder construir un nou món just i lliure, un cop derrotada la dictadura i, desencís per no poder fer-ho realitat malgrat les lluites i esforços de milers de persones durant el franquisme i la transició. Persones que no podem oblidar que patiren la repressió de la dictadura, en forma d'acomiadaments, detencions, tortures, presó, exili o mort.

La nostra, "*Terrassa, la Roja*", que va donar testimoni de la voluntat d'un poble per bastir un nou món anirà desapareixent de l'imaginari col·lectiu i, només restarà en el cor de la minoria que lluità durant gairebé quaranta anys per trencar amb la vella ciutat burgesa i capitalista i construir-ne una popular, socialitzant i democràtica.

La Terrassa de la transició i dels primers anys de democràcia estarà marcada per una intensa lluita pels drets socials i nacionals, encapçalada per les CCOO i sota la direcció del PSUC; pel treball col·lectiu de les forces democràtiques antifranquistes, mitjançant els organismes unitaris (*Assemblea Democràtica de Terrassa*); per una forta crisi econòmica, d'origen internacional però que afecta especialment a la indústria (tèxtil); pel pas de la dictadura a la democràcia i per la desfeta del partit antifranquista per antonomàsia: el PSUC. També l'aparició dels nous moviments socials: Ecologisme (Salvem Sant Llorenç), Feminisme (lluita contra l'adulteri), pacifisme (Moviment d'objectors de consciència), contracultura, alliberament sexual (Moviments homosexuals),...

La crisi econòmica terrassenca va deixar a milers de persones sense feina i sense il·lusions. La democràcia naixent no va poder millorar les condicions de vida de les classes populars de la ciutat, sinó tot el contrari: atur, manca d'habitatges, deficients serveis educatius o sanitaris va ser el llegat que la dictadura franquista va deixar.

La crisi econòmica és l'element fonamental que ens ajuda a entendre aquella Terrassa dels anys setanta i principis dels vuitanta. Però també la situació

generada posteriorment. La recessió va afectar tot el teixit industrial de la ciutat, i va trencar amb uns anys de creixement caracteritzats per un model de producció que es sustentava en una utilització extensiva de la mà d'obra. Sens dubte, en aquesta crisi –amb un enfonsament particular del tèxtil– que expressa la fi d'un cicle econòmic, hi van incidir factors molt diversos com el preu de l'energia, l'esgotament del mercat interior, una estructura industrial inconsistent, l'augment del preu del petroli (1973) o la incertesa sobre l'evolució política i social del país. Però al costat d'aquests condicionaments externs, que expliquen una recessió econòmica tan considerable, segurament també hi hauríem d'afegir la deserció de molts dirigents empresarials, i una manca de relleu generacional en les tradicionals famílies industrials que no estaven disposades a continuar les activitats manufactureres típiques de l'economia terrassenca.

Terrassa és filla de la immigració i motor històric del creixement de la ciutat. Aquesta és la que va permetre l'augment continuat de la població activa, que arribà a 63.852 l'any 1975. Però la recessió econòmica no es podia amagar i, així, el percentatge de persones amb feina va anar reduint-se, passant del 47,23% l'any 1970, al 39,64% del 1975 i al 37,2% el 1981. La crisi econòmica al final de la dictadura era evident, el mes de desembre de 1975 a Terrassa hi havia 3.222 persones a l'atur es a dir el 5,51%. Els anys següents encara van ser pitjors, i entre el 1975 i el 1981 el nombre de persones en atur no va deixar de créixer situant-se la taxa d'atur per sobre del 20%, en concret, el 1983 va ser del 25,7%. I el que es més greu, les persones que rebien ajudes per part de l'Estat a fi de pal·liar la seva situació d'atur va passar del 52,5% el 1980 a només el 26,4 el 1983.

Conseqüentment les condicions de vida dels i les treballadores empitjoraren, produint-se alhora una forta reducció de l'afiliació sindical. L'any 1978, CCOO tenia uns 135.000 afiliats, 68.000 el 1980 i no eren més de 23.000 el 1984. El sindicat de les CCOO que va ser el nucli dur i cor de la lluita antifranquista a Terrassa va esdevenir una ombra d'allò que havia estat, cal però no oblidar i reconèixer que la seva tasca en favor dels drets dels treballadors, de la democràcia i d'una societat justa va ser fonamental perquè el regim no es

pogués perpetuar i que la sortida que aquest podria haver desitjat no fos possible. Les vagues del final de la dictadura i dels primers anys de la transició aplegaren a Terrassa, malgrat la repressió a milers de persones (algunes de més de 20.000) i aquest efecte dissuasiu va garantir la inviabilitat del regim franquista malgrat no haver estat possible una ruptura democràtica profunda.

La ciutat treballadora i combativa per excel·lència de la Catalunya antifranquista no ens va decebre i va deixar a les forces polítiques hereves de la dictadura en la marginalitat absoluta, donat un triomf aclaparador a les forces netament democràtiques, en especial als comunistes del PSUC i al socialistes del PSC. Cal però recordà que al costat d'aquestes dades engrescadores apareixerà una nova realitat política: l'abstenció. Així, si a les primeres eleccions legislatives (1977) no van votar el 17,7% del electors, a les primeres municipals (1979) no ho va fer el 35,5 %. El desencís era evident sobretot entre les classes populars. No només es produirà l'abandó de les lluites laborals sinó també les de caire social i cultural. El moviment veïnal és l'exemple més clar ja que bona part dels seus dirigents s'incorporen a la política municipal i altres el deixen en considerar-lo superat per la nova forma de representació que són els ajuntaments democràtics.

Els fets evidents són que durant la transició passem d'un moviment obrer (Comissions Obreres) com a nucli fonamental de la resistència antifranquista i depenent de les orientacions de les organitzacions comunistes (PCE o PSUC), dues organitzacions que van practicar una política d'entrisme en les institucions franquistes, tant a l'aparell sindical (ja des de finals dels anys quaranta) com als ajuntaments mitjançant l'anomenat Terç familiar (Josep Ruiz i Antoni Cunill, l'any 1973), a un altre de treball unitari, on els canvis de posició dels partits polítics majoritaris de l'esquerra antifranquista (PSOE i PCE) van ser el resultat de la realitat existent i el reconeixement que per a ells i bona part de les seves bases militants i electorals que la sortida democràtica formal era suficient i que no calia res més que llibertat, amnistia i Estatut d'autonomia, com va quedar demostrat a gairebé tot l'Estat espanyol (excepte el País Basc) o a la nostra ciutat amb l'aprovació majoritària de la Reforma Política (1976) i la Constitució

(1978). Malgrat les propostes d'abstenció o fins i tot boicot. El cicle de la transició estava definitivament tancat.

Les mobilitzacions obreres i populars a la nostra ciutat pels drets socials i laborals per l'estatut o per l'amnistia, juntament amb les realitzades a altres grans ciutats de l'estat van donar certa força als negociadors antifranquistes, però no va ser suficient per provocar la ruptura amb la dictadura i el seu hereus. Un cop més la realitat va fer-se evident i, si els partits van actuar amb la voluntat de defensar el pacte enfront de la ruptura, els resultats electorals de les eleccions de 1977 i 1979, els van donar la raó. Va ser el punt i final al procés de transició i el reforçament de la transacció (o pacte); només en alguns llocs les lluites socials i polítiques no controlades pels aparells de CCOO i PCE-PSUC es van estendre durant alguns anys més.

Els darrers anys de la dictadura, la lluita aferrissada de les classes populars terrassenques va ser capaç encabir, sumar i engrescar a molts sectors socials, polítics, econòmics i a les seves organitzacions. Així la política unitària portada a terme pel PSUC va permetre la creació de *l'Assemblea Democràtica de Terrassa* (1971), on estaven representat totes les organitzacions democràtiques antifranquistes. Posteriorment un cop assolida la democràcia formal després de les eleccions legislatives de 1977, es creà un organisme unitari de lluita contra la crisi: la *Carta de Terrassa* impulsada pels sindicat – especialment CCOO- i els partits polítics i, a la que es sumaren empresaris i finalment l'ajuntament franquista. Era la Terrassa del *consens* i el pacte que substituïa a la combativa. En aquestes primeres reunions no va faltar cap sindicat, partit o associació. De tota manera la resposta de les classes populars davant la recessió, va ser d'una banda l'adaptació, és a dir, incorporar-se a l'economia submergida o retornar vers els llocs d'origen; altra treballar en condicions cada cop més injustes i per últim, una minoria, va optar per organitzar-se al marge de les grans forces polítiques i sindicals. Així apareixerien les lluites autònomes de la classe obrera terrassenca, lluites al voltant de la situació d'atur de molts obrers industrials que havien combatut durament contra el franquisme al si de diferents organitzacions sindicals i que en iniciar-se la transició es trobaren sense feina o un lloc per viure, i sense cap

expectativa de transformació social en benefici de la classe treballadora. A Terrassa l'organisme unitari i assembleari aparegut va ser la *Asamblea de Parados* i la *Asociación de Trabajadores por una Vivienda Digna*. Aquestes organitzacions s'enfrontaren a les posicions dels sindicats majoritaris (CCOO) i realitzaren tot un conjunt de protestes i accions de nou tipus i molt espectaculars (ocupació d'habitatges, aprovisionament d'aliments als grans centres comercials, ocupació de l'ajuntament, tancaments, vagues de fam i acampades en el centre de la ciutat,...) que finalitzaren en acabar la dècada dels setanta.

El triomf electoral de la UCD (franquistes reformistes) a les dues eleccions generals (1977 i 1979), i la conversió del PSOE en el partit més important de la vida política nacional, malgrat ser absolutament minoritari durant els anys de les fortes lluites obreres, va ser el principi de la fi del PCE-PSUC, que va quedar reduït a la mínima expressió, ja que tots els anys de lluita no van ser recompensats amb uns bons resultats electorals. El PCE-PSUC va obtenir, el 1977, un 9,3 % dels vots a tot Espanya i un 18,3 % a Catalunya. La desfeta posterior va ser gairebé total, i en les eleccions del 1982 només va obtenir el 4% a Espanya i el 4,6 a Catalunya. El desencís d'una part de la militància del PSUC va significar –juntament amb altres situacions com la forta embranzida del projecte socialista (vot útil)– la desfeta d'aquest partit durant molts anys, tant a Espanya com a Catalunya i a Terrassa. La crisi va ser el resulta de dues formes de veure el partit i la lluita pel socialisme: una netament reformista oberta i moderna i altre més ortodoxa i lligada als principis històrics del marxisme. El resultat a la nostra ciutat va ser l'arribada al poder dels socialistes de la mà de Manuel Royes (PSC), que guanyar les primeres eleccions municipals (1979) per un marge molt petit de vots. Després d'haver estat el partit més votat i el que més patir i lluitar per tal de destruir la dictadura franquista.

Com a conclusió, podem dir que els moviments socials antifranquistes, malgrat que no van poder destruir la dictadura, van ser un element cabdal per entendre el resultat de la transició. La sortida democràtica formal homologable amb la resta dels països europeus no tenia per què ser el punt d'arribada de la

transició, i el resultat podia haver estat un altre, més progressista o més conservador. I si el final va ser el que tots coneixem va ser gràcies a l'acció dels antifranquistes, bàsicament el moviment obrer i, evidentment, si no va arribar més lluny pel que fa a l'organització política de l'Estat (república) o des del punt de vista social i econòmic va ser per la seva pròpia debilitat.

La cultura de la transició reflectir la realitat d'aquells anys d'il·lusió i d'activisme i voluntarisme que donar origen a tot un conjunt de grups activitats i moviments que s'afegien als existent i que radicalitzaven les seves propostes culturals i que tenien la voluntat de fer arribar a la ciutadania i, en especial al joves la cultura crítica del moment (encara recordem el cicle de cinema per alumnes de BUP, amb pel·lícules com *Galileo Galilei* o *Temps moderns* organitzats per pedagogia de l'espectacle. El final del procés seran els anys del desencant per molts dels activistes que veiem com les institucions tendien a fer una utilització interessada de la cultura i, no només l'administració pública (ajuntament) sinó també privades com en el nostre cas, la Caixa de Terrassa. Intervenir en el món cultural donava prestigi, modernitat i progrés però la realitat era que la cultura s'anava allunyant del seu origen popular i es convertia en un altre element d'inversió econòmica i d'imatge corporativa.

La crisi econòmica va fer estralls en les activitats culturals, així en finalitza la transició desapareixerien: el Cine-Club, la Jazz Cava o el Retaule Artístic de Terrassa. De tota manera la ciutat va saber mantenir aquestes activitats amb noves propostes organitzatives fins als nostres dies.

Manuel Márquez

Centre d'Estudis Històrics de Terrassa